

РОЗДІЛ 7

ПРАВО РАДИ ЄВРОПИ ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анциупова Т. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПРАВО РАДИ ЄВРОПИ ЯК ОСОБЛИВА ПІДСИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Незважаючи на те, що практично кожен представник міжнародно-правової науки виділяє унікальну (неповторну) кількість інститутів і галузей міжнародного права, право міжнародних організацій у сучасному міжнародному публічному праві, безумовно, вважається однією з основних галузей.

Рада Європи є суб'єктом міжнародного публічного права з усіма притаманними йому (суб'єкту) основними ознаками. Ця організація створена державами – первинними суб'єктами міжнародного права, які є її членами відповідно до міжурядової установчої угоди – Статуту Ради Європи. Рада Європи є юридичною особою; майно, належить їй на праві власності. У Раді Європи створена система органів і спеціалізованих установ (інститутів), які забезпечують виконання статутних цілей і дотримують, визначений у Статуті та Правилах процедури, порядок прийняття рішень. Деякі з інституцій Ради Європи мають постійний порядок діяльності (напр., Комітет міністрів, Секретаріат, Європейський суд з прав людини), інші – регулярний порядок діяльності (ПАРС, Конгрес місцевих і регіональних влад Європи). За правовим статусом Рада Європи є міжнародною міжурядовою регіональною організацією і, таким чином, є частиною міжнародно-правової системи.

Представляється коректною думка західноєвропейських учених Ф. Бенуа-Ромер і Г. Клебеса, які вважають, що «на відміну від права ЄС, право Ради Європи не є повноцінною правовою системою, оскільки його не можна вважати незалежним від міжнародного права. Тим не менше, воно має цілісність, в основі якої лежить установчий документ Ради – його Статут» [1].

Безперечним є той факт, що система права Ради Європи – невід’ємна частина міжнародного права, яка утворюється і функціонує на підставі основних принципів і норм міжнародного права. Як вже було зазначено, правова природа, правовий статус і багаторічна практика Ради Європи це підтверджують.

Система права Ради Європи включає в себе принципи, а також сукупність норм договірної права, інституційного права і норм, що містяться в юрисдикційних актах Європейського суду з прав людини.

Як вже було зазначено, будь-яка система права побудована на взаємодії процедури та матеріальної норми, і система права Ради Європи не є виключенням з цього правила.

Дійсно, буття права Ради Європи забезпечується певними процедурами його створення і реалізації. Саме ця частина норм виявляє певні особливості права Ради Європи.

Процесуальне право Ради Європи складається з сукупності принципів і норм, що регулюють створення, реалізацію та здійснення контролю за виконанням матеріальних норм права Ради Європи, а також регулюють процедурні питання діяльності статутних органів і спеціалізованих установ Ради Європи. Особливе місце в системі процесуальних норм права Ради Європи займають норми, що регулюють діяльність ЄСПЛ.

У контексті спірності поняття «правова система Ради Європи», необхідно підкреслити, що юрисдикція Європейського суду з прав людини, хоча і поширюється на всі держави-члени Ради Європи, обмежена сферою дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (*Ratione Materiae*). Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод відкрита тільки для держав-членів Ради Європи. Починаючи з 1989 р. приєднання до ЄКПЛ є обов’язковою умовою для кожної держави-кандидата на членство в Раді Європи. Саме з цієї події, можна, на нашу думку, починати відлік розвитку особливих властивостей права Ради Європи, відмінних від міжнародного права.

Важливим і невід’ємним елементом повноцінної правової системи є судова практика. В інституціональному механізмі Ради Європи не створена єдина система судових органів. За весь час діяльності організації були створені дві судові установи, це – Адміністративний трибунал Ради Європи та Європейський суд з прав людини, який не має власного Статуту і функціонує в якості контр-

ольного механізму Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Але не дивлячись на те, що юрисдикція ЄСПЛ є чітко обмеженою, за даними департаменту досліджень ЄСПЛ, у своїй практиці він часто посилається на норми інших договорів Ради Європи. В результаті дослідження було виявлено, що, 56 договорів Ради Європи згадувалися (цитувалися) у рішеннях ЄСПЛ за весь час його практики (дані станом на 30 червня 2011 р.).

Таким чином, не варто применшувати позиції ЄСПЛ. Саме завдяки його практиці, стандарти Ради Європи набули такого значного поширення в Європі. Його обов'язкова юрисдикція, за допомогою якої забезпечується дотримання норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод виходить за рамки принципів добровільного виконання міжнародних зобов'язань та невтручання у внутрішні справи держави. Безперечно, цей контрольний механізм має ознаки наднаціональності.

Вплив юрисдикційних актів ЄСПЛ на правові системи держав-членів Ради Європи досягло непередбачуваних масштабів. Норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. отримали статус норм-принципів і досягли високого рівня уніфікації в європейських державах.

Таким чином, можна прийти до висновку про те, що найбільш значущою особливістю права Ради Європи, такою особливістю, яка виводить його за рамки міжнародного публічного права та права міжнародних організацій, є правозахисна система ЄКПЛ – ЄСПЛ. Підписання Конвенції, в найближчому майбутньому, ще однією стороною – Європейським Союзом, ще раз підкреслює унікальність цієї системи.

Норми ЄКПЛ де факто є нормами статутного (конституційного) характеру для держав-членів Ради Європи. Жоден документ (будь то договір або акт інституційного права Ради Європи) не може суперечити нормам ЄКПЛ і практиці ЄСПЛ а рїорї. Це єдиний договір Ради Європи, який поряд із Статутом жорстко «прив'язаний» до членства в організації. Станом на 1.11.2012 р. сторонами Конвенції є всі 47 держав-членів, а це означає, що норми ЄКПЛ з часом набувають уніфікований характер в Європі. Підтвердженням тому може служити аналіз конституційних положень щодо захисту прав людини та основних свобод практично всіх європейських конституцій [2]. Це означає, що норми ЄКПЛ стали не тільки частиною внутрішнього законодавства держав-членів Ради Європи, але ма-

ють вищу юридичну силу в рамках цього законодавства. А завдяки обов'язковій юридичній силі рішень і постанов ЄСПЛ, ці норми стають невід'ємною частиною національної юридичної практики та судового процесу.

Таким чином, право Ради Європи не є повноцінною і самостійною правовою системою, на даному етапі розвитку його не можна повністю відокремити від міжнародно-правової системи. Однак створення і дія норм наднаціонального характеру в рамках правозахисного механізму Конвенція (ЄКПЛ) – Суд (ЄСПЛ) є його унікальною особливістю і дає підстави для його виділення в особливу підсистему міжнародно-правової системи.

Література:

1. Флоренц Бенуа-Ромер, Гайнріх Клебес. Право Ради Європи: прямуючи до загальноєвропейського правового простору. – К.: Видавництво «К.І. С», 2007. – С. 11
2. Конституции государств Европы: в 3 т. / под общ. ред. и со вступ. статей Л. А. Окунькова. – М.: Изд-во НОРМА, 2001. – Т. 1. – 324 с.; Т. 2. – 840 с.; Т. 3. – 792 с.

Гладенко А. Н.

кандидат юридических наук, доцент

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

КОНКУРЕНЦИЯ ИДЕЙ СУВЕРЕНИТЕТА И НАДНАЦИОНАЛЬНОСТИ НА ПРИМЕРЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

С момента образования государственности начинает свое формирование концепция суверенитета, которая с начала своего появления и до сих пор доминирует среди принципов международного сообщества, лишь иногда поступаясь немного в пользу другого принципа – сотрудничества, но не переставая при этом контролировать степень последнего.

Система международных отношений с момента своего возникновения положила идею суверенитета в фундамент международного общения, закрепив его в качестве руководящего принципа международного права. Современная система международного права, созданная на основании принципов и положений Устава